DISEMINAREA RESPONSABILITĂȚII ÎN CONTEXTUL POSTMODERN

Costică SÎRBU, Facultatea de Istorie și Filosofie

This article is the summary of the master thesis entitled „Dissemination of responsibility in the context of postmodern". In the first part of the thesis analyzed the historical evolution of responsibility and the correlation with freedom, free will and self-awareness. In the second part analyzes the present and future in terms of responsibility. Here we talk about the correlation between trust and responsibility, about the situation subject multiple and methods of accountability.

Constituind o problemă cu implicații majore în diferite domenii ale vieții sociale, responsabilitatea este analizată ca fiind un principiu fundamental și indispensabil, fără de care interacțiunea dintre om, societate și mediul înconjurător ar fi dificilă și dăunătoare. Constatarea unei crize a responsabilității atât la nivel local, cât și la nivel internațional a fost principalul factor motivant pentru demararea unei cercetări privind modalitatea prin care are loc diseminarea responsabilității în contextul postmodern. Această diseminare este privită din două perspective: pe de o parte, difuzia responsabilității se realizează la nivel involuntar, prin atribuirea unor obligațiuni cu caracter social indivizilor care nu și-au asumat neapărat angajamentul privind realizarea sarcinilor atribuite; iar, pe de altă parte, diseminarea responsabilității are loc gradual către mai mulți inidivizi sau organizații care sunt răspunzători pentru realizarea sarcinii și care într-un final se pot eschiva de la asumarea responsabilității, motivând prin contribuția minoră pe care au exercitat-o în realizarea sarcinii comune. Astfel responsabilitatea este plasată de la o persoană la alta sau de la o instituție la alta, fapt care contribuie la declanșarea anumitor crize care provoacă instabilitatea societății actuale.

Chiar dacă problematica responsabilității nu are o tradiție îndelungată, fiind analizată în mod individual abia în modernitate, în contextul dezbaterilor privind elaborarea Constituției Statelor Unite ale Americii, această problemă devine actuală și este pusă în discuție din ce în ce mai des în epoca contemporană. Ea a mai fost abordată și în corelație cu alte probleme fundamentale, precum libertate și dreptate, demers prin care s-a conferit o importanță definitorie chestionării responsabilității. În corelație cu liberul arbitru, responsabilitatea se află într-o relație de

interdependență. Liberul arbitru ca libertate a voinței ființei umane implică și o doză mai mare sau mai mică de responsabilitate, iar responsabilitatea este condiționată de limitele libertății subiectului. Astfel încercările specialiștilor din neuroștiință din a doua jumătate a sec. al XX-lea privind demonstrarea inexistenței liberului arbitru au provocat un șir de dezbateri cu referire la potențialul pericol de anulare a responsabilității în cazul în care se dovedește că liberul arbitru este o iluzie.

Experimentele lui Benjamin Libet, ale lui Patrick Haggard și ale altor specialiști în neuroștiință par să demonstreze inexistența liberului arbitru, prin urmare și a responsabilității. Dar, în urma unei analize aprofundate, observăm că deciziile și acțiunile involuntare care își au originile în subconștient și inconștient pot fi filtrate și cenzurate prin intermediul conștientului. Așadar, atâta timp cât intențiile și acțiunile ființei umane sunt prelucrate de conștient, de rezultatul acestora se face responsabil individul care și le-a asumat. Chiar dacă o mare parte din intențiile și acțiunile oamenilor își au originile în imensa lume interioară a subconștientului și inconștientului, observându-se astfel o difuzie a responsabilității pe cele trei segmente ale psihicului ființei umane, ea nu poate fi considerată o mașinărie biologică, căci cel de-al treilea segment, al conștientului, nu este rezultatul reacțiilor fiziologice, biologice sau chimice care au loc în interiorul creierului uman, ci al propriei voințe, al sinelui conștient care însă nu are capacitatea de a cuprinde și de a filtra tot volumul de informații, fiind astfel responsabil doar pentru o parte din acțiunile creierului. Responsabilitatea pentru cealaltă parte a deciziilor, necontrolate de conștiință, o poartă mediul exterior: familia, educația, mediul fizic, grupurile sociale cu care interacționează ființa umană etc. Cu toate acestea, capacitatea conștientului și a nivelului de responsabilitate poate fi mărită prin exerciții de conștientizare și autoresponsabilizare continuă.

În cadrul lumii interioare a individului se remarcă o interdependență între responsabilitate, liberul arbitru și conștiință, iar în coeziunile sociale identificăm dualitatea dintre responsabilitate și încredere. Abilitatea de asumare a responsabilității generează încrederea de sine și o câștigă pe cea a oamenilor din jur. Succesul spre care tinde fiecare individ depinde de încrederea pe care o au cei din jur față de persoana sa, și de nivelul de responsabilitate propriu fiecărui individ. În societatea actuală observăm tendința unor oameni de a se suprasolicita cu mai multe activități în

acelaşi timp, ceea ce reduce din eficienţa acţiunilor înfăptuite, iar în cazul unui insucces încrederea celor din jur scade. În încercarea de a deveni mai responsabili ne confruntăm: oboseală, durere fizică şi mentală, monotonie, plictiseală acută etc. Dar, dincolo de toate dificultăţile întâmpinate, există un rezultat pozitiv şi o satisfacţie a lucrului bine făcut, condimentat cu încrederea şi respectul celor din jur.

Este bine ştiut că încrederea acordată trebuie să fie justificată şi binemeritată, iar lipsa ei demonstrează iresponsabilitatea individului în raport cu sarcinile asumate. Această stare de lucruri este sesizată şi în condiţiile actuale ale Republicii Moldova. Situaţia este reflectată în rapoartele Barometrului Opiniei Publice, acolo unde găsim mai multe statistici privind încrederea cetăţenilor în instituţiile statului şi în personalităţile politice. Studiind acele statistici, putem concluziona că încrederea cetăţenilor în instituţiile statului şi în personalităţile politice a scăzut considerabil, fiind înregistrat cel mai mic indicator de la începutul monitorizării. În urma analizei efectuate, conchidem că încrederea scăzută a populaţiei se datorează în primul rând lipsei de responsabilitate a personalităţilor politice. Aşadar, observăm cum responsabilitatea se propagă din sfera privată în sfera publică, ca într-un final să afecteze din nou fiecare individ în parte.

Situaţia postmodernă este caracterizată ca fiind una „superindustrializată". Subiectul postmodern este supraaglomerat atunci când urmăreşte să se menţină în ritmul accelerat al dezvoltării continue, el se transformă într-un subiect multiplu în încercarea sa disperată de a le reuşi pe toate. Chiar dacă subiectul multiplu postmodern rezistă o perioadă, în scurt timp el devine bulversat, trăind o stare dezolantă şi riscă să se izoleze în singurătatea sa sau să evadeze în alte lumi imaginare, până la pierderea contactului cu realitatea obiectivă. Subiectul contemporan se îndreaptă spre o anumită amplificare şi pluralizare a personalităţilor care alcătuiesc subiectul multiplu. Această pluralizare a personalităţii presupune, de fapt, şi o amplificare a responsabilităţilor, iar în condiţiile în care fiziologia umană rămâne aceeaşi, el nu poate fizic rezista prea mult la acele suprasolicitări intense cu care este bombardat zilnic. În această situaţie soluţia este aceeaşi, veche de mii de ani, dar valabilă şi în zilelele noastre – „măsura în toate", acest îndemn este întotdeauna demn de urmat pentru a asigura armonia dintre om, societate şi natură.

Metodele şi mecanismele de responsabilizare valabile odinioară nu prea corespund realităţii şi nu mai satisfac necesităţile societăţii actuale.

Acest lucru se datorează necesității de a stabili o limită de responsabilizare pentru cei suprarresponsabilizați și de a identifica noi metode de responsabilizare pentru cei iresponsabili. Pentru o responsabilizare eficientă, este bine ca acest proces să înceapă de la o vârstă fragedă. Intensitatea responsabilităților trebuie să crească progresiv în vederea obişnuirii copiilor cu sarcini din ce în ce mai complexe. Pentru educarea responsabilităţii este nevoie de o abordare individuală pentru fiecare individ în parte, fiind luate în considerație caracteristicile și capacitățile specifice ale acestuia. Responsabilizarea trebuie să fie un proces continuu, în care să se atingă fiecare obiectiv propus spre realizare. Acest proces ține de dezvoltarea personală, iar printre acțiunile care trebuie întreprinse pentru a înregistra o evoluție se numără: responsabilizare continuă pentru a nu stagna sau degrada; să nu căutăm scuze, ci să recunoaștem adevăratele motive ale insuccesului; să recunoaștem greșelile și să învățăm din ele etc.

Bibliografie:

1. BOIA, L. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Humanitas, 2000. 228 p.
2. FROMM, E. *Frica de libertate*. Bucureşti: Universitas, 1998. 256 p.
3. INSTITUTUL DE POLITICI PUBLICE. *Barometrul Opiniei Publice*, ediții noi, 2003 – apr. 2016. [Accesat 07.05.2015] Disponibil pe internet: http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156
4. MILLER, J.G., MILLER, K.G. *Cum să formezi caracterul copiilor. Metoda responsabilității personale*. Iași: Polirom, 2013. 184 p.
5. SARTRE, J.-P. *Ființă și neant*. Pitești: Paralela 45, 2004. 850 p.

Recomandat
Eugenia BOGATU, dr., conf. univ.